

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 15/2 2026 s. 475-490, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

ÖMER SEYFETTİN'İN HİKÂYELERİNDE UMUTSUZLUK

Mehmet GÜL*

Geliş Tarihi: 21 Haziran 2025

Kabul Tarihi: 23 Eylül 2025

Öz

Ömer Seyfettin, edebî faaliyetlerini Osmanlı İmparatorluğu'nun çözülme sürecine girdiği, savaşların yoğun olarak yaşandığı bir dönemde sürdürür. Askerî kimliği ve sürekli savaş atmosferi içerisinde bulunması, yazarın psikolojik yapısında olumsuz bir eğilime yol açar. Bu durum, hikâyelerdeki anlatıcı ve kahraman düzleminde zaman zaman belirgin bir kötümserlik ve buna bağlı olarak umutsuzluk duygusunun ortaya çıkmasına neden olur. Umutsuzluk insanın iç âleminde meydana gelen ontolojik gerilimlerin doruğa çıktığı, psikolojik çatışmaların yoğunlaştığı bir yaşam hâlidir. Ömer Seyfettin, kurguladığı karakterleri çoğunlukla içsel ve dışsal çatışmalarla kuşatılmış bir gerilim içinde ve bunun sonucunda oluşan mutsuz son ortamında betimler. Hikâyelerinde savaşlar, toplumsal çalkantılar ve işgallerin neden olduğu bireysel ve toplumsal umutsuzluk görülür. Çocukluk yaşantıları, yaşlılık, ekonomik sıkıntılar, kadın ve evlilik meselesi, feminizm, kuşak çatışması / Batılılaşma ve savaş gibi temalar, umutsuzluk duygusunun ön plana sebepleri arasında yer almaktadır.

Anahtar Sözcükler: Ömer Seyfettin, umutsuzluk, çocukluk yaşantıları, yaşlılık, feminizm.

DESPAIR IN ÖMER SEYFETTİN'S STORIES

Abstract

Ömer Seyfettin continued his literary work during a period when the Ottoman Empire was entering a period of disintegration and wars were intense. His military identity and constant presence in the atmosphere of war led to a negative tendency in the author's psychological makeup. This situation occasionally led to a distinct pessimism and, consequently, a sense of hopelessness in the narrator and protagonist of his stories. Hopelessness is a state of life in which ontological tensions within a person's inner world reach their peak and psychological conflicts intensify. Ömer Seyfettin often portrayed his characters in a state of tension, beset by internal and external conflicts, resulting in unhappy endings. His stories often exhibit individual and societal despair caused by wars, social upheavals, and occupations. Themes such as childhood experiences, old age, economic hardship, women and marriage issues, feminism, generation gap / Westernization, and war are among the prominent causes of this feeling of hopelessness.

Keywords: Ömer Seyfettin, despair, childhood experiences, old age.

* Dr. Öğr. Üyesi; Bingöl Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mgul@bingol.edu.tr, ROR ID: 03hx84x94.

Giriş

Modern Türk hikâyeciliğinin kurucu isimlerinden biri olan Ömer Seyfettin'in hikâyeleri, tematik çeşitlilik bakımından zengin bir inceleme alanına sahiptir. Yazar, kurguladığı karakterleri çoğunlukla çatışma, gerilim ve mutsuz son ortamında betimler. Bu bağlamda, birçok hikâyesinde umutsuzluk temasına dair belirgin izler görülür. Umut, bireyin hayata ve geleceğe yönelik olumlu bir bakış açısı geliştirmesi olarak tanımlanabilir. “Umutta hedefe ulaşmak için uygulamaya konulan planların başarılacağı öngörüsü varken; umutsuzlukta başarısızlık yargısı vardır” (Dilbaz ve Seber, 1993, s. 134). Elbette insanda umutsuzluk duygusu tek başına değildir, başka duygularla birlikte görülür. Bunlar “değersizlik, çaresizlik, mutsuzluk, kararsızlık, eyleme geçememe, işlerini sürdürememe ve suçluluk duygularıdır” (Dilbaz ve Seber, 1993, s. 135). Ömer Seyfettin birçok hikâyesinde savaş ortamında umudunu yitiren toplumun dinamiklerine hitap ederek kolektif şuuru harekete geçirmeye çalışır (Argunşah, 2009, s. 221). Diğer bir deyişle umut aşılama çalışır ancak bunun yanında bazı hikâyelerinde umutsuzluğun izleri de görülür.

Umudun en temel özelliği, her koşulda bir çıkış yolunun mevcut olduğuna ve bireyin yaşamında olumlu yönde değişimlerin gerçekleşebileceğine dair inancı sürdürmesidir. “Buna mukabil umutsuzluk ise bir amacı gerçekleştirmede olumsuz ve kötümser bir beklenti şeklinde tanımlanabilir. Umut ve umutsuzluk karşıt beklentileri simgeler.” (Dilbaz ve Seber, 1993, s. 138). Umutsuzluk insanın iç âleminde meydana gelen ontolojik gerilimin doruğa çıktığı, psikolojik gel-git, çelişki ve çatışmaların yoğunlaştığı bir yaşam halidir. Bu anlamda “umutsuzluktan başışık tek bir insanın da olmadığı söylenebilir” (Kierkegaard, 2010, s. 31). Her insanda az veya çok umutsuzluk vardır. Çünkü hayat tekdüze değil sürekli değişim halindedir. Her değişim ruhta gerilim yarattığından her insanda umutsuzluk ister istemez kendini az veya çok gösterir.

İnsan dünyaya geldiği andan itibaren karşılaştığı birtakım zorluklar karşısında fitratında var olan ve varlığını korumasına yardım eden bir savunma mekanizmasına veya içgüdüye sahiptir. Ömer Seyfettin bireysel hayatında olduğu gibi bazı hikâyelerinin genel havasında ve kahramanların kişilik dünyasında kendini gösteren “bedbin, kırgın, ümitsiz ve melankolik bir kimlik sergiler” (Çetişli, 2011, s. 79). Yazarın katıldığı savaşlardaki yıkıma yakından şahit olması onun psikolojisi üzerinde olumsuz bir etki bırakır. Asker çocuğu olması ve bunun sonucu olarak askerlik mesleğini seçmek zorunda kalması ve Osmanlı'nın askerî yenilgilerine bizzat şahit olması yazarın mizacında umutsuzluk ve kötümserlik duygusunun ortaya çıkmasına yol açar. Ömer Seyfettin'in bireysel mizacının daha ağır bastığı “İlk Cinayet”, “Tenezzüh”, “İlk Düşen Ak”, “Ay Sonunda”, “Bir Çirkin Hakikat”, “Erkek Mektubu”, “Şefkate İman” adlı hikâyelerinde umutsuzluk ve kötümserliğin izlerine rastlamak mümkündür.

İnsanın içinde yaşadığı sosyal, ekonomik ve siyasi yapı bireyin psikolojisi üzerinde önemli etkiler bırakır. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde müşahede edilen umutsuzluk “toplumcu, milliyetçi ve idealist bir kimlik” (Çetişli, 2011, s. 88) sahibi bir insanın yaşadığı dönemde söz konusu kimlik değerlerinin sürekli saldırı altında olmasından kaynaklanır. Uzun süren savaşlar sonucu Osmanlı'nın sürekli gerilemesi Ömer Seyfettin'de millî gururun incinmesine ve umutsuzluk yaşamasına sebep olur (Demir, 2011, s. 92). Ömer Seyfettin'in hemen hemen her hikâyesinde umutsuzluğun izlerine rastlamak mümkün olsa da bu çalışmada umutsuzluk duygusunun daha belirgin olduğu hikâyeler üzerinde durulmaktadır. Bu hikâyelerde hem anlatıcı hem de kahraman düzleminde çocukluk yaşantıları, ihtiyarlık, kadın / evlilik, feminizm,

Batılılaşma / Doğu-Batı çatışması / nesil çatışması, ekonomik sıkıntılar ve savaş Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki umutsuzluğun ön plana çıkan sebepleri olarak belirir.

1. Çocukluk Yaşantıları

İnsanın kişilik gelişimini etkileyen temel unsurlardan biri çocukluk döneminde yaşanan deneyimlerdir. Bu döneme ait yaşantıların olumlu olması, bireyde sağlıklı ve dengeli bir kişilik yapısının oluşmasına katkı sağlarken olumsuz yaşantılar ise kişilik gelişimini negatif yönde etkiler. Özellikle çocuklukta yaşanan travmatik yaşantılar trajik bir boyuta ulaştığında, birey vicdani baskılara maruz kalabilir. Bu tür baskılar, zaman zaman anısal bellekten bilinç düzeyine taşınarak psikolojik rahatsızlıkların ortaya çıkmasına neden olabilir. Sonuç olarak, bireyin duygusal gelişimi sağlıklı bir şekilde ilerleyemez ve çeşitli ruhsal bozukluklar meydana gelebilir. İnsanın en hassas olduğu çocukluk çağı yaşantılarının sonraki hayata etkisi ömür boyu devam eder. Özellikle “çocuklukta zorlu ve çatışmalı yaşantılar umutsuzluğa yol açar” (Dilbaz ve Seber, 1993, s. 135). Böylece kişi hayatta karşılaştığı olumsuz durumlar karşısında kendini kırılgan hisseder. Ömer Seyfettin'in “İlk Cinayet” adlı hikâyesinde çocukluk yaşantısı örneği bu anlamda önemlidir. Hikâyede ben anlatıcı sevgiden yoksun, ilgisiz yaşayan biri olarak hayatı boyunca yaşadığı ıstırapın sebebini anlatır. Hikâye olumsuz ve kötümser bir ruhsal tasvirle başlar: “Ben daima ıstırap içinde yaşayan bir adamım. Yaptığım fenalıkların bile vicdanımda tutuşturduğu cehennem azapları içinde hala kıvranıyorum. Beni üzen şeylerin hiçbirini unutamam. Hatıram sanki yalnız elem için yaratılmış” (Ömer Seyfettin, 2007; 4, s. 36). Ben anlatıcı çocukluğunda yaptığı olumsuz davranışların ruhsal dünyasında meydana getirdiği vicdan azabının şiddetini “cehennem azapları içinde kıvranmak” ifadesiyle dile getirir. Çünkü çocukluk anıları genel olarak görsel bir karakter taşır ve daha sonraki yaşamda hafızada aşırı bir şekilde güçlenir (Freud, 2015, s. 57) Bu durum hikâyede ben anlatıcının hayatı sürekli yaptığı hatalarla kurgulayıp yaşamasına, olayları ve olguları umutsuzluk ekseninde algılamasına yol açar. Yine bu doğrultuda “hatıram sanki yalnız elem için yapılmış” diyerek çektiği ruhsal acının geçmişte yaptığı hataların eseri olduğunu dile getirir. Ben anlatıcı daha sonra geçmişe dönerek dört yaşındayken bir geminin güvertesinde annesinin gözleri önünde bir martıyı boğarak öldürdüğünü, annesi ile çevresindeki insanların kendisini kınamaya yönelik sarf ettiği “Ne yaptın? Sıktın mı? Ah, ne günah! Zavallıcık! Boğdu, gördüm vallahi, ne hain çocuk! Ah, insafsız!” (Ömer Seyfettin, 2007; 4, s. 38-39) gibi sözlere muhatap olduğunu anlatır. Henüz iyi ile kötüyü ayırt edecek yaşta olmayan ben anlatıcıya yönelik bu sözler onda ruhsal travmaya yol açar. Ben anlatıcı yaşadığı gerilimi “O kadar ağlıyorum ki beni artık susturamıyorlar. Ne vakit nerede, nasıl sustuğumu bugün hatırlamıyorum.” (Ömer Seyfettin, 2007; 4, s. 39) sözleriyle dile getirir ve bu olayın vapur imgesi bağlamında hayatının sonraki dönemlerinde nasıl bir etki bıraktığına değinir: “Şirket vapurlarının güvertesinde ne zaman bir vapur görsem birdenbire neşemi kaybederim. Bir çocuk feryadıyla ağlamak isterim. Kalbimin içinde derin bir sızı büyür, büyür, büyür. Göğsümü acıtır. Ah insafsız diye beni azarlayan anneciğimin ezeli tevbihini duyar gibi olurum.” (Ömer Seyfettin, 2007; 4, s. 39). Burada da ben anlatıcının geçmişte yaptığı hatanın benliğine sirayet etmesi ve ondan kurtulmaya çalışması söz konusudur. Kişi geçmişinden kurtulamadığı zaman kendi beninden kurtulmaya çalışır, ancak kendi beninden kurtulamadığı için umutsuzluğa düşer (Kierkegaard, 2010, s. 27). Bunun yanında ben anlatıcının geçmişte yaptığı hatadan doğan vicdan azabının hala devam etmesi onun insani değerlerini kaybetmediğini gösterir (Duran, 2017, s. 587). Ancak böyle gaddarca yapılan bir eylemin ruhta meydana getirdiği olumsuz etki uzun süre devam eder. Çünkü çocukluk; insan kişiliğinin, ruh ve davranış biçimlerinin, genel tercihlerin şekillendiği bir dönem ve çeşitli kompleks, nevroz ve

psikozların kaynağıdır (Kolcu, 2016, s. 25). Nitekim hikâyenin yazıldığı tarih ile hikâye zamanı arasındaki fark dikkate alındığında, hikâyenin yazarın çocukluğundan izler taşıdığı görülür (Cansız, 2020, s. 33). “Ömer Seyfettin’in şuuraltına yerleşen çocukluk hatıralarının kapısı her zaman hikâyelerine açılır ve mazinin kalbinde açtığı yaraların itirafla kapanır” (Cansız, 2020, s. 35). Ben anlatıcının çocukken yaşadığı suçluluk duygusu, vicdanında bir çatışmaya dönüşür ve hayatı boyunca devam eden psikolojik bir yük hâline gelir. Bu durum, çocukluk yaşantılarının kişinin benliği ve psikolojisi üzerindeki belirleyici rolünü gösterir.

2. İhtiyarlık

İnsan ömrünün son aşaması olan yaşlılık kendini gerçekleştirme / gerçekleştirilmeme bağlamında bir psikolojik görünüm sergiler. Gençliğini boşa harcamayan, onu gerektiği gibi geçiren insanların yaşlılık günleri huzurlu geçmekte, aksi halde huzursuzluk baş göstermektedir. Ömer Seyfettin’in “Tenezzüh” adlı hikâyesinin kahramanı Juli Hala ihtiyarlığın çağrıştırdığı ölüm düşüncesi içinde umutsuzluğa kapılır, geçmişin tozpembe sayfaları arasında hayallere dalar. Hikâyede kış mevsimi ile ihtiyarlık arasında bir benzerlik kurulur. Soğuk hava ve göğsündeki sızı ile birlikte bir yüzü öte dünyaya bakan Juli Hala’nın psikolojik durumu “ye’se sevki eden bir can sıkıntısı” şeklinde tarif edilir (Ömer Seyfettin, 2007; 1, s. 53). Çünkü “ölüm yaşlılar için sıklıkla hatırlanan, ilgi ve önem arz eden bir konu olarak kendisini gösterir”; ayrıca “yaşlı insan olumlu veya olumsuz duygular içinde de olsa bir şekilde ölüm hazırlığı içinde olan bir bireydir” (Hökelekli, 2008, s. 32). Hikâyenin kahramanı Juli Hala’da geçmiş anılardan kaynaklanmayan ancak ölümü çağrıştıran yaşlılıktan kaynaklanan bir umutsuzluk söz konusudur. Yani geçmiş gibi sürmeyen şimdiden dolayı umutsuzluğa düşer (Kierkegaard, 2010, s. 72). Hikâyenin kahramanı Juli Hala’da meydana gelen psikolojik kırılma, geçmişe duyulan özlem ve yaşlılığın hayat kalitesini düşürmesiyle birlikte varoluşsal bir boşluğa ve bunun sonucunda umutsuzluğa dönüşür.

“Tenezzüh” adlı hikâyedeki ruh hâlinin bir benzeri “İlk Düşen Ak” adlı hikâyenin kahramanı olan ben anlatıcıda görülür. “Kendi ve milleti adına bir ülküye sahip olmadan yaşayan, fakat bir süre sonra tükendiğini, yok olduğunu fark eden başkışı” (Eliuz, 2012, s. 335) umutsuz bir ruh haliyle tasvir edilir. Bir sabah aynaya bakarken saçına düşen ilk akı gören ben anlatıcı, otuz yaşına geldiğini ve ömrünün en güzel günlerinin geçtiğini düşünür. Annesinin “Hele otuz yaşına gir. Ondan sonra ömür o kadar çabuk geçer ki can sıkıntısı bulmaya vakit bulamazsın” sözünü hatırlar (Ömer Seyfettin, 2007; 4, s. 28). Beyaz saç insana bir yandan ihtiyarlığı, hastalığı ve nihayetinde ölümü, diğer yandan olgunluk ve bilgeliği çağrıştırır. Fakat ben anlatıcı, beyaz saç ölümü çağrıştıran olumsuz özellikleriyle algılar ve umutsuzluğa sürüklenir. Çünkü “bu dönem insanın çoğu kez bilinçsiz olarak artık büyümeyi bıraktığı ve yaşlanmaya başladığı düşüncesiyle meşgul olduğu bir dönemdir (Hökelekli, 2008, s. 31). Ölüm ve yokluğu hatırlayan ben anlatıcı, karşılaştığı olay ve durumları olumsuz yönleriyle algılayan kötümser bir ruh hâline sahip olduğu için umutsuzlukla karşı karşıya kalır. Oysa yaşlanmaya başlayan birinin geriye dönüp baktığında hayatını iyi bir şekilde yaşadığını düşünmesi umutsuzluk duygusunu ortadan kaldırır (Özben 2008, s. 149). Hikâyede ben anlatıcının saçına düşen akları fark etmesi, yaşlanma ve ölüme dair farkındalığı artırarak umutsuzluk duygusuna sebep olur.

3. Nesil Çatışması / Batılılaşma

Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki umutsuzluğun ön plana çıkan sebeplerinden biri nesil çatışması / Batılılaşmadır. Genç nesil açısından “büyük bir kötümserlik gösteren Bahar ve Kelebekler” (Enginün, 2006, s. 436) hikâyesi umutsuzlukla ilgili unsurlar bakımından da son derece dikkate değer özellikler taşır. Hikâye, “eski nesil ile yeni nesil arasında hayatı algılama açısından yaşanan tezat ve çatışma üzerine kurulmuştur” (Kolcu, 2016, s. 41). Hikâyede doksan yedi yaşındaki bir kadın ile torununun torunu arasında geçen olayda birbirinden çok uzak olan iki neslin olay, olgu ve hayata bakışı, bunları yorumlayışı arasındaki derin uçurum anlatılır. Burada kahramanların temsil ettikleri değerler dünyası sürekli bir çatışma hâindedir (Demir, 2011, s. 93). Yazar bu nesil çatışmasını insanın görme duyusuna ait zıtlığı belirten siyah-beyaz karşıtlığı üzerinden anlatır. Bu iki kelimeyi ısrarla kullanarak nesiller arasındaki farklılığı ortaya koyar. Hikâyede mutsuz ve kötümser bir genç kız ile genç kızın aksine gayet mutlu ve iyimser olan ninesinin durumu anlatılır. “Yazarın dikkat çektiği hususlardan biri de kadınların yetişmesinde eski kuşakla yeni nesil arasında kaynakların değişmesinden dolayı yaşanan bir farklılaşmadır” (Kolcu, 2016, s. 41). Genç kız Batılı yaşam tarzına özenen, Fransızca romanlar okuyan, örfü göre giydiği elbiselerin kendi yaşam alanını daralttığını ve Türk kadınlarının genelde mutsuz olduğunu düşünen biridir. Ninesi ise torununun bu kötümserliğini okuduğu Fransızca romanlara bağlar. Kendi gençliğinde Farsça öğrenildiğini, Tuhfe-i Vehbi'nin okunduğunu, Fuzuli ve Baki gibi şairlerin gazellerinin ezberlendiğini belirtir. Yine kendi gençliğinde gençlerin şen-şakrak olduğunu, şimdiki gençlerin hayattan zevk alamayan, kötümser ve melankolik bir mizaca sahip olduğunu dile getirir (Ömer Seyfettin, 2007: 1, s. 165-175).

Batılılaşma bağlamında verilen nesil çatışması hikâyenin sonunda tabiattaki renkler vasıtasıyla sembolize edilir. Nine ve torununun ruh hâli ve düşünce yapısı tabiata bakış açılarıyla açığa kavuşturulur. Evin penceresinden tabiata bakan nine ve genç kız, kelebeklerin renklerini algılama biçimlerine göre düşünsel olarak betimlenir. Nine torununa kelebeklerin renklerine göre anlamlar kazandığını, örneğin ilk görülen beyaz kelebeğin saadete ve talihe, pembe kelebeğin sıhhat ve afiyete, sarı kelebeğin keder ve hastalığa, siyah kelebeğin felaket, matem ve ölüme delalet ettiğini söyler. Pencereden bakan genç kız hep sarı ve siyah kelebekler görürken ninesi ise beyaz ve pembe kelebekler görür. Hatta aynı kelebeği nine beyaz, torunu siyah olarak algılar. Hikâyede umutsuzluk ve kötümserliği temsil eden genç nesil üzerinden toplumun geleceğinin olumsuzluğu vurgulanır.¹ Hikâyede siyah kelimesi bir sıfat olarak yirmi kez kullanılır. Bunlardan ilk beşi “siyah maroken kaplı bir kitap”, “siyah gözlerini kitabından ayırmayarak, tuttuğu siyah maroken cildin üzerinde”, “gür siyah saçları”, “sol eliyle siyah parlak saçlarını” söz grupları hikâyenin genç kızdan bahsedilen bölümde geçer fakat ninenin kendi genç kızlığını anlattığı bölümde siyah kelimesi geçmez (Ömer Seyfettin, 2007: 1, s. 165-175).

Yazar hayata dair umudu sembolize eden beyaz ile umutsuzluk ve kötümserliği sembolize eden siyah kelimelerini kullanarak okuyucunun imgelemine hitap eder. Genç bir kızın bahar mevsiminde mutsuz bir ruh hâline sahip olması dönemin gençliğinin mevcut sosyal, kültürel, ekonomik vb. koşullardan memnun olmadığını ve giderek umutsuz ve kötümser bir ruh hâline kapıldığını gösterir. Ayrıca hikâyede “umutsuzluğun yalnızca gençlere özgü bir şey

¹ Hikâyedeki genç neslin kötümser ve umutsuz ruh hâli, aynı ruh hâline sahip olan Servet-i Fünûn nesline bir gönderme olduğu akla gelebilir. Ancak hikâyedeki ipuçlarından yola çıkarak bunu kestirmek oldukça güçtür.

olduğu ve yaşamın en üst noktasına ulaşmış olgun insanda hiçbir şekilde bulunmaması gerektiği yolundaki genel kanı”ya (Kierkegaard, 2010, s. 70) uygun bir durum söz konusudur. Sonuçta “Bahar ve Kelebekler”, Ömer Seyfettin’in toplumdaki kültürel değişimin genç kuşak üzerindeki olumsuz etkisini işlediği bir metindir. Hikâyede Batılılaşma süreciyle birlikte gençlerin geleneğe yabancılaşması sonucu yaşadığı kimlik bunalımı ve içine düştüğü karamsar ve umutsuz ruh hâli ön plana çıkarılır.

Ömer Seyfettin, “Piç” (Ömer Seyfettin, 2007: 1, s. 278 - 289) hikâyesinde başından geçen bir olayı yabancılaşma çatısı altında Batılılaşma ve milliyetçilik bağlamında ele alır. Hikâyede ben anlatıcı Mısır’da bulunduğu sırada çevresini gözlemler, halkın geri kalmışlığı üzerinde düşünür ve din kardeşlerine acır:

Ah, Mısır! Bazı Türkler oraya eğlenmeye, hava değişimine giderler! Bilmem o hayata, o manzaraya nasıl tahammül ederler? Cığerlerine milyonlarca verem mikrobunu saldırmış, üzgün ve halsiz yatan bir hastanın başucunda hiç eğlenilir, hiçbir yaralının akmış ve daha kurumamış kan selleri üzerinde badeler içilir, keyifler çatılır, naralar atılır mı? Ben mümkün değil bir hafta oturamam. (Ömer Seyfettin, 2007: 1, s. 278)

Hikâyede ben anlatıcı Osmanlı coğrafyasının içinde bulunduğu geri kalmışlığı kendine dert edinen ve bunun sebepleri üzerinde düşünen biridir. Batı medeniyetinin bilimsel olarak ilerlemesinin Müslüman milletler üzerindeki olumsuz tesirlerinden şikâyet eder. Bu bağlamda Avrupa’daki şehirleri tasvir eder: “Geniş ve otomobil dolu caddeler, heykelli meydanlar, içine girilmez bir kuvvet ve bir para kalesi gibi yükselen büyük bankalar, büyük tiyatrolar, peri saraylarını andıran süslü ve billurlu gazinolar... Hep, hep bu yabancı müesseseler bende ağır bir kâbus yaratır” (Ömer Seyfettin, 2007: 1, s. 278).

Batının materyalist felsefesini temsil eden yapılar ve kurumlar ben anlatıcı üzerinde bir eziklik duygusu oluşturur. Gözle görülen her şeyin yabancı olduğunu, yabancılara ait bulunduğunu düşünen ben anlatıcının “sokakları dolduran sayısız şapkanın zalim, kurnaz, gaddar ve namussuz gölgelerinde sararmış, solmuş gibi boyunları eğri, zayıf ve mahzun dolaşan sarıklı yerlilere, bu zavallı Arap kardeşlerine kalbinde derin bir sızı duymadan baka”maz (Ömer Seyfettin, 2007: 1, s. 278). Çünkü “fiziksel alanda başlayan ötekine benzer olma hâlinin duygusal-düşünsel alanda da bir özden kopuş, ortaklıktan uzaklaşma hâli yaratması kaçınılmazdır” (Topdaş Çelik, 2022, s. 69).

Hikâyede ben anlatıcı, yaşadığı yoğun ruhsal gerilimler arasında bir gece dışarı çıkarak kısa bir yürüyüş yapma ihtiyacı duyar. Sokaklarda dolaşırken yerli ve yabancı insanların birbirine karıştığını, fuhuş ve sefahatle iştiğal ettiklerini görür. Açlığını gidermek amacıyla Türk lokantasına benzeyen bir mekâna girer. Çorbasını içerken bütün duvarların aynalı olduğu ve bu aynaların üzerinde İngiltere kralı ve kraliçesinin resimlerinin bulunduğu dikkatini çeker. Bu esnada yanına, daha önce tanımadığı bir kişi yaklaşır. Kendini Ahmet Nihat olarak tanıtan bu kişi, ben anlatıcıya eski okul arkadaşı olduğunu ve çocukluk döneminde kendisine “Frenk Nihat” denildiğini belirtir. Bu ifade üzerine ben anlatıcı, karşısındaki kişiyi hatırlar. Ancak Ahmet Nihat’ın başındaki şapka, ben anlatıcıda rahatsızlık uyandırır zira şapka, onun nazarında Batı kültür emperyalizminin bir sembolü olarak değerlendirilir. Ahmet Nihat’ın Katolik olduğunu ifade etmesiyle birlikte, ben anlatıcının ona yönelik duyguları tiksinti boyutuna ulaşır. Bu olumsuz izlenim, Ahmet Nihat’ın anlattıklarıyla daha da karmaşık bir hâl alır. Ahmet Nihat, annesinin, eşini bir Fransız doktora duyduğu aşkla aldattığını; bu doktorun kendi biyolojik

babası olduğunu; annesinin ölüm döşeginde bu gerçeği açıkladığını; sonrasında Fransa'ya giderek babasını bulduğunu ve bu durumu doğruladığını ifade eder. Kendisini Fransız kimliğiyle tanımladığını ve bundan memnuniyet duyduğunu dile getirir (Ömer Seyfettin, 2007: 1, s. 283-288).

“Piç” hikâyesinde ben anlatıcı, Frenk Nihat'ın söylediklerini dinledikten sonra hayal kırıklığına uğrar ve Türk an'ane ve töresine göre yetişmiş bir bireyin Fransız ve Katolik kimliğini benimsemesini anlayışla karşılayamaz. “Türk hareminin erişilmez namusu”na dair taşıdığı inanç sarsılır ve bu düşünce derin bir kırılmaya uğrar. Hikâyede bu trajik durumu bir türlü içerleyemeyen ben anlatıcı o gece yaşadığı bunalıyı umutsuz ve kötümser bir şekilde tasvir eder:

Otelde, yatağında o gece sabaha kadar hemen hiç uyumadım. Hep Ahmet Nihat'ın mektepteki tatsız, biçişiz hallerini ve soğuk referanslarını, garip vaziyetlerini düşünüyorum ve sonra İstanbul'da Türklüğünü inkâr eden, Türklükten nefret eden, Türklüğü hakir görüp bütün varlıklarıyla Avrupalılaşmaya çalışan uzun tırnaklı, son moda giysili, tek gözlüklü züppeleri hatırlıyor, içimden: “Acaba bunların hepsi piç mi? Hepsinin anneleri Beyoğlu'nda mı gebe kaldı?, diyor; korkunç kabuslar arasında yırtılmış al ve harap hilaller içinde yükselen tunç ve ateş renginde büyük, siyah ve kanlı haçlar görüyordum. (Ömer Seyfettin, 2007: 1, s. 289)

Artık Batılı tarzda giyinen, Batılı yaşam tarzını benimseyen herkese karşı inanılmaz bir kötümserlik içine giren ben anlatıcı, Türklerin geleceğine umutsuzlukla bakar. “Böylelikle hem fiziksel hem de kültürel alanda yapılan saldırıların karşısında durabilmek için benlik ve kimlik verilerinin dayanak olarak kabul edilmesi gerektiğini vurgulayan yazar, uyarıcı ve yol gösterici söylemini eleştirel tavrı ile tepkisel bir tutuma dönüştürür” (Çelik, 2022, s. 72).

“Piç” adlı hikâyede Ömer Seyfettin, Batılılaşma sonucu meydana gelen kimlik krizi üzerine yoğunlaşır. Hayranlık derecesindeki Batılılaşma eğiliminin geleneksel değerleri aşındırdığına dikkati çeker. Bunun yanında kültürel yabancılaşmanın millî değerlere bağlı aydınlar da yol açtığı umutsuzluk ve ruhsal bunalımı işler. Hikâyeye, aynı zamanda dinî ve millî kimliğin korunması gerektiğine dair bir mesaj taşır.

4. Kadın / Evlilik

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde kadın ve evliliğin söz konusu olduğu yerde her zaman bir tereddüt ve umutsuzluk söz konusudur. “Bir Çirkin Hakikat”, “Erkek Mektubu” ve “Bir Temiz Havlu Uğruna” hikâyeleri kadın ve evlilik noktasındaki olumsuz çağrışımlarıyla ön plana çıkar.

Bir Çirkin Hakikat adlı hikâyede ben anlatıcı hikâyenin başında hayata, topluma ve kadınlara yönelik olumsuz bakış açısını “Oh, ne çirkin şeyler... Bu hayat ne kadar sefil, bu cemiyet-i beşeriye, bu insanlar, bilhassa bu kadınlar ne kadar adi!” (Ömer Seyfettin, 2007; 1, s. 83). Ben anlatıcı dış dünyadaki her şeye karamsar bir bakış açısıyla yaklaşır. Bu imgelemin etkisiyle hayata, insanlara, topluma ve özellikle kadınlara karşı aşırı bir kötümserlik taşıyan ben anlatıcı, melankolik bir tavırla iç âlemine sığınır. “Bilhassa bu kadınlar” ifadesi ben anlatıcının hayatında en büyük darbeyi kadınlardan aldığını düşündürür. Erkeği bütünleyen, teskin eden ve aile kurarak yaşamı doğal bir mecrada yaşamasını sağlayan kadın aslında erkek için bir mutluluk kaynağıdır. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde kadınların genellikle cahil ve itici tiplerden oluşması ve olumsuz yanlarıyla ön plana çıkması (Karabulut, 2017, s. 76) yazarın kadınlara karşı taşıdığı ön yargının bir sonucudur. Nitekim kendisinin elli yaşında evlenmesi ve

evliliğinin de üç yıl gibi kısa bir sürede sona ermesi bu olumsuz bakış açısının bir sonucu olarak kabul edilebilir. Ben anlatıcının kadınlara karşı bu kadar kötümser olması ve onlardan umudunu kesmesi, yazarın hayatında kadınlarla ilgili yaşadığı olumsuz tecrübelerin bir yansıması olduğu söylenebilir.

Ömer Seyfettin “Erkek Mektubu” adlı hikâyede yine kadınlar konusundaki umutsuzluğunu dile getirir. Hikâyede ben anlatıcı, Sermet adındaki okul arkadaşına yazdığı mektupta evlilik durumuyla ilgili bilgi verir. Mektupta on bir aydır evli olmasına rağmen karısından memnun olmadığını söyler. Okulda iken hep kadınlığa ve evliliğe dair münakaşalar yaptıklarını hatırlatır: “Sen lanfatik, sakın, mutavassıt, az güzel, az hisli bir kadın tahayyül eder; ben, asabi, müteheyyiç, ali, çok güzel çok hisli bir kadın...” (Ömer Seyfettin, 2007; 1, s. 77). Hikâyede ben anlatıcı, hayal ettiği gibi bir kadınla evlenmiş fakat aradığı mutluluğu bulamamıştır. Aksine hayatı çekilmez bir hâle gelmiştir. Başka bir deyişle imgesel düzlemde tanımladığı gibi bir kadınla evlenen ben anlatıcı, gerçek düzlemde umduğunu bulamamıştır: “Ben evlendim, hayalime nail oldum, fakat ne inkisar-ı hayal... hayır ne feci aldanış... ki saadet-i hissiyeme bedbaht gecelerinin fecirsiz ve ziyasız gölgelerini, zalam-ı rücu ve nedametini doldurdu... ben bu medhal-i siyah-ı vaadin içinde aciz ve bi-ümit kaldım.” (Ömer Seyfettin, 2007; 1, s. 77). Bu aşamadan sonra eşiyile olan ilişkisi sevgi ve samimiyetten yoksun, yüzeysel ve zoraki bir çizgide olan ben anlatıcının hayatı umutsuz ve kötümser bir ruh hâli içinde seyreder. Yaşam enerjisini kaybeden, hayat kalitesi düşen ve çıkmaza giren bir insana dönüşür.

Evliliğe karşı duyulan önyargıdan kaynaklanan umutsuzluk “Bir Temiz Havlu Uğruna” (Ömer Seyfettin, 2007: 4; s. 281 - 286) hikâyesinde de işlenir. Burada geleneksel evlilik müessesesinin kurbanı olan iki arkadaştan bahsedilir ve görücü usulüyle yapılan evliliklerin eleştirisi yapılır. Ancak hikâyedeki görücü usulü geleneğin aksine sadece ebeveynlerin gelin adaylarını görmesi şeklindedir. İlk damat adayı annesinden bulacağı gelin adayında mavi göz, kısa boy ve muhacirlik gibi özelliklerin olmamasını ister. Fakat annesi ona hem mavi gözlü hem kısa boylu hem de muhacir bir kız bulur. Annesi aslında oğluna değil; kendine gelin beğenmiştir. Böylece oğlunun bir ömür boyu mutsuz olmasına sebep olur. Ben anlatıcının arkadaşı da aynı dertten şikâyet eder. Evlenmeye hiç niyeti yokken annesi bir gün abdest alma zorunluluğu içinde önüne çıkan ilk evin kapısını çalar. Karşısına utangaç bir kız çıkar ve abdestten sonra da kadına temiz, ütülü bir keten havlu getirir. Kadın beğendiği bu havlu nedeniyle kızı oğluna ister. Fakat oğlu tertemiz lavanta kokularının geldiği evinde hiçbir zaman mutlu olamaz.

Hikâyede trajikomik evlilikler iki arkadaşın bir sohbeti sırasında dile getirilir. Osmanlının kapalı toplum yapısında kadın erkek ilişkileri mahrem-namahrem kavramları etrafında kurgulanmıştır. Bu kurgu doğal olarak evliliklerin görücü usulüyle gerçekleşmesine zemin hazırlar. Fakat hikâyede bu durum trajikomik bir duruma dönüşür. Artık gelin adaylarını görmeye gidenler damat adayları değil, sadece onların ebeveynleridir. Bu ebeveynler gelin adaylarını çocuklarının istekleri doğrultusunda değil, sadece kendi istekleri doğrultusunda beğenirler. Bu beğenilerin birçoğu da tesadüflere bağlıdır. İnsanların mutsuzluğuna sebep olan bu tür evlenmeler toplumda mutsuz, heyecansız, isteksiz, enerjisini yitirmiş tiplerin oluşmasına sebep olur ve doğal olarak ruhsal hastalıkların çoğalmasına yol açar. Seçme özgürlüğü elinden alınan kişiler tamamen toplumu, aileyi ve geleneği önceleyen bir anlayışın içinde mutsuz bireylere dönüşürler. Çünkü “insan, kendi yaşamına kendisinin bir anlam verebilmesini

istemekte, çok kez bunu başaramadığı için de her bir şeyden vazgeçip kuşku, düş kırıklığı ve hüznle kendi içine çekilmektedir” (Teber, 2009, s. 14). Bu da kişide hayata ve geleceğe dair umutsuzluğa yol açmaktadır.

5. Feminizm

19. yüzyılda gelişen önemli fikir akımlarından biri feminizmdir. Kadının toplumdaki statüsü, ev içinde ve dışındaki rolü noktasında önerileri olan feminizm düşüncesi Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde olumsuz bir bakış açısıyla işlenir. “Horoz” (Ömer Seyfettin, 2007: 4, s. 101-107) adlı hikâyede genç bir kızın düşünce dünyası üzerinden feminizm konusunu işleyen yazar, hikâyede “toplumun değerleriyle uyuşamayan, çevresine yabancılaşmış ve tepki olarak iletişimsizliği seçmiş bir genç kızın düşünceleri” (Atasoy ve Temizkan, 2020, s. 16) üzerinde durur. Hikâyede ben anlatıcı zengin bir ailenin kızıdır. İsteyeni çok olmasına rağmen koca istemediğini ve evlilik müessesesine karşı olduğunu belirtir. Annesi tarafından bu düşüncesinin sebebi sorulduğunda cevap vermez. Ben anlatıcı bir süre köşkün bahçesindeki kümesi gözlemler. Kümesteki horozun bir erkek olarak tavuklar üzerinde nasıl tahakküm kurduğu ve onlara nasıl eziyet ettiği, horozun zulmüne uğrayan tavukların nasıl yara bere içinde kaldığı dikkatini çeker. Bunun üzerine tavukların horozsuz nasıl yaşayacağını görmek için Pamuk adını verdiği bir tavuğu kümesin ayrı bir bölümüne alır. Burada tek başına kalan Pamuk’un gündün güne rengi açılır ve semizleşir. Ben anlatıcı erkek egemenliğinin dışilerin yaşamını çekilmez kıldığını düşünürken babası Pamuk’u keser. Ben anlatıcının ilgisi tekrar kümese yönelir ve horozların tavuklara yaptığı işkencenin devam ettiğini görür. Bunu kendi anne-babasının durumuna benzetir. Ona göre horozun tavuklara zulmettiği gibi babası da annesine zulmetmektedir. Dolayısıyla erkeklerin zulmeden taraf olduğu ve kadınların daima ezilen taraf olduğunu ve toplumda mutlak erkek egemen bir kültürün hâkim olduğu sonucuna varır. Bu düşüncesini annesine açar. Annesi mevcut durumu kabullenmiş bir şekilde “dünyanın kanunu bu” der. Bunun üzerine ben anlatıcı “Ben genç kızların hayallerinde rüya bulutlarından esiri bir taht üstüne oturttukları koca denen mabudun ruhunu anladım” (Ömer Seyfettin, 2007: 4; s. 101) diyerek horozu öldürür. Feminist felsefesini kendi aile çevresi ve kümesi gibi dar bir alan gözlemine dayanarak oluşturur. Toplumsal bir gözlemlerle daha sağlıklı bir sonuca ulaşması gereken ben anlatıcı, kötümser ruh hâli nedeniyle karşısına çıkan ilk örneklerden hareketle erkekler hakkındaki kararını verir. Çevresinde gördüğü olumsuz örneklerin kurbanı olur ve evlenmeyi, yuva kurmayı, tavuğun kümesteki halinden farksız görür.

Yazar, “Horoz” hikâyesini “Dünyanın Nizamı” (Ömer Seyfettin, 2007: 4; s. 108-113) hikâyesiyle sonuca bağlar. Burada ben anlatıcı öldürdüğü horozu rüyasında görür. Horoz ona düzeni sağlamak için tavuklara kötü davrandığını söyler ve ben anlatıcıya saldırır. Kan ter içinde kalarak uyanan ben anlatıcı bir süre kümesi gözlemler. Bu süre zarfında horoz olmadan tavukların yumurta yapmadığını ve kümesin düzeninin bozulduğuna şahit olur. Bu aşamadan sonra düşünceleri değişir ve annesine imalı bir şekilde evlenmek istediğini belirtir. Hikâyede feminizmin evlilik kurumuna yönelik kötümser bakışı irdelenir. Evliliği erkek egemen bir müessese olarak algılayan feminizm, insanı diğer canlılarla aynı kategoride değerlendirir ve sorunu diyalektik çözümlemeyle analiz etmeye çalışır. Yazar hikâyede “birey-toplum çatışması, genel geçer kabul görmüş ve yerleşik hâle gelmiş algıların, davranış kalıplarının sorgulanması, bunalımlı bir ruh hâlindeki bireyin iç sıkıntısını işlenmekte” (Atasoy ve Temizkan, 2020, s. 16) ve bu durumun geleceği kurgulamada bireyde oluşturduğu umutsuzluğa atıfta bulunmaktadır. Bu anlamda “Horoz” hikâyesi, kişinin ailesiyle, toplumla ve geleneksel değerlerle yaşadığı

çatışmayı sorgulayan bir metindir. Ömer Seyfettin, feminist kötümserliğin evlilik kurumuna yönelik eleştirisini müstehzi bir bakış açısıyla ele alırken bilimsellikten uzak olan yüzeysel bakış açısının toplumsal düzenini anlamada yersiz kaldığına ve umutsuzluğa yol açtığına dikkati çeker.

6. Ekonomik Sıkıntılar

Osmanlının son dönemi ekonomik sıkıntılarının toplumsal yapıda yozlaşmaya yol açtığı bir dönemdir. İçinde yaşadığı toplumu yansıtan bir ayna görevi gören yazarlardan biri olan Ömer Seyfettin “Ay Sonunda” ve “Şefkat’e İman” hikâyelerinde ekonomik sıkıntının yol açtığı umutsuzluğu işler. “Ay Sonunda” hikâyesinde mazisini düşünmekten kurtulamayan ve yalnızlığa sürüklenen ben anlatıcısının ekonomik sıkıntı çekmesi sonucu oluşan umutsuz ruh hâlini tasvir edilir:

Ah bu hayat, bu benim hayatım, bu sefil, bu yırtık, bu elemli hayat... zulmetler içinde unutulmuş bir guşe-i meyus... bilmiyor, işitmiyor gibi görünerek, fakat anlayarak, sessiz sedasız, içimden ruhumdan ağlayarak bunları, bu öldürücü hisleri yazıyorum... Ah yalnız ben, yalnız ben mi me'yusum? Odamda her şey bana me'yus görünüyor. (Ömer Seyfettin, 2007; 1, s. 85)

Hikâyede ekonomik sıkıntıdan dolayı içinde bulunduğu mutsuz durumu kabullenmek istemeyen ben anlatıcı, umutsuzluk duygusunu sadece kendine has zanneder. Bu yüzden isyan içinde haykırır. Hikâyedeki “Yalnız ben mi yalnız ben mi me'yusum?” ifadesi kendi içinde toplumdaki soyutlanma, kaçma, kendini toplumdaki farklı algılama anlamları içerir. “Bilmiyor, işitmiyor gibi görünerek, fakat anlayarak, sessiz sedasız, içimden ruhumdan ağlayarak...” ifadesi ise hayatın olağan boyutundan dışarı çıkmış, içine kapanmış hüznü bir ruh hâlinin tasviridir. Çünkü işsiz kalıp ekonomik sıkıntı çekenler kendilerini yetersiz, değersiz, umutsuz ve çaresiz hissederler (Gürsoy, 2024, s. 17). Psikolojik olumsuzluklar aynı zamanda kişinin hayat kalitesini düşürür ve sağlıklı düşünmesini engeller. Böylece umutsuzluk kişinin sadece zavallı görünmesine sebep olmaz; aynı zamanda mahvolmasının da yolunu açar (Kierkegaard, 2010, s. 23). Hikâyede, Osmanlı'nın son döneminde belirgin hâle gelen ekonomik çöküntünün yarattığı çaresizlik ve psikolojik yıkımın yol açtığı umutsuzluk duygusuna değinir. Bu anlamda ben anlatıcı, ekonomik sıkıntılardan dolayı yalnızlığa mahkûm, derin içsel buhranlar yaşayan ve yaşamla ilgili umudunu kaybeden bir insan görüntüsü çizer.

“Şefkat’e İman” adlı hikâyede umutsuzluk ve kötümserlikten umut ve iyimserliğe doğru ruhsal bir değişim yaşayan ben anlatıcısının başından geçenler anlatılır. Sorbonne’u birincilikle bitirmiş, bir zamanlar çok itibar sahibi olan ben anlatıcısının açlık ve sefaletle imtihanını anlatan yazar, hikâyenin başında oldukça kötümser bir tablo çizer. Bir zamanlar paylaşılabilen ben anlatıcı, evlendikten sonra kumar müptelası olur ve bu uğurda bütün servetini kaybeder. Aç ve perişan bir şekilde sokaklarda dolaşır. Zamanla hayata ve geleceğe dair bütün umudunu kaybeden ben anlatıcı, kendini denize atmak üzereyken bir gurup hırsız tarafından engellenir. Hırsızlara takılarak bilinçsiz bir şekilde onlarla giden ben anlatıcı, çaresizlik içinde hırsızlara erketelik (gözcülük) yapar. Bu görevi yerine getirdikten sonra hırsızlar tarafından eline bir banknot tutuşturulmasıyla birlikte fikri ve ruhi bir değişim yaşar. Dünyada hâlâ şefkatli ve faziletli insanların var olduğunu düşünmeye başlar. Her ne kadar hırsızlar kötü insanlar olarak görülse de açlıktan intiharın eşiğine gelen ben anlatıcıya yardım ettikleri için ben anlatıcı tarafından dünyanın en merhametli ve insanları olarak görülür. (Ömer Seyfettin, 2007; 4, s. 139-

142). Hikâyede başlangıçta ben anlatıcıya hâkim olan umutsuzluk ve kötümserlik, hırsızların yaptığı iyilik sonucu yerini umut ve iyimserliğe bırakır.

7. Savaş

Savaşlar ve toplumsal çalkantılar sonucu yaşanan acılar ruhta travmalara yol açmakta, isteksiz, ümitsiz ve arzusuz bir insan portresinin doğmasına sebep olmaktadır. Ömer Seyfettin'in içinde yaşadığı zaman ve mekân savaşların art arda patlak verdiği ve toplumsal seferberliğin öne çıktığı bir zaman ve mekândır. Özellikle Balkan savaşlarına katılan, askerî yenilgilere ve sosyal acılara şahit olan yazarın yaşadığı gerilim ve duygusal kırılmalar hikâyelerine de yansır.

Asker kökenli ve milliyetçi bir düşünceye sahip olan yazar, birçok savaşa katılır, Balkan savaşlarında yaşanan acıları yakından görür, akabinde dört yıl gibi kısa bir sürede Osmanlı Devleti'nin yıkılışına şahit olur. "Sanatçının yaşadığı dönem yıkımlarla doludur. Trablusgarp ve Balkanlardaki bozgun, Cihan Harbi'nin getirdiği sarsıntılar, Çanakkale ve ardından topyekûn verilen kurtuluş mücadelesi; askerî ve iktisadi sorunlarla birlikte, hemen her sahada hissedilen genel bir yokluk ve yetersizlik hâline yol açmıştır" (Turna, 2020, s. 465). Bu durum onun duygu dünyasını derinden etkiler ve hikâyelerine yer yer umutsuz ve kötümser bir ruh hâlinin görülmesine sebep olur. Avrupa devletlerinin emperyalist ihtiraslarla saldırılarını arttırdıkları bu dönemde sürekli toprak kaybeden ve gerileyen Osmanlı'nın yaşadığı çaresizlik, Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki umutsuzluk izleğinin sosyal ve siyasi temelini oluşturur (Çetişli, 2011, s. 66). Eserlerinde genel olarak Türk milliyetçiliğini işleyen yazarın birçok hikâyesi konusunu Türkler ile Rumlar arasında geçen olaylardan alır. Vatan, millet, din, dil ve tarih bilincini işlediği eserlerinde Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu olumsuz şartlar sonucu, belirtileri çok açık olmayan melankolik bir mizacın iz düşümü olarak umutsuzluk ve kötümserlik görülür.

Klasik hikâye tarzına bağlı kalarak günlük hayatın basit olaylarını gerçekçi bir bakış açısıyla ele alan Ömer Seyfettin, keskin bir gözlem gücüne sahiptir. "Onun hikâyesi mevcut olanla olması gereken arasındaki büyük tezada dayanır" (Argunşah, 2009, s. 221). Yaşadığı savaşların etkisiyle acı ve hüznün zirve yaptığı olayları hikâyelerinde kullanır. Bu yüzden Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde karakterlerin birçoğu "zengin bir duygu ve hayal dünyası ile birleştirilmiş" (Banarlı, 1998, s. 1104), ancak çoğunlukla hayatı olumsuz yanlarıyla algılayan kimselerdir. Yazar, yaşadığı psikolojik gerilim ve çatışmaları eserlerindeki kahramanların tinsel yapısına yansıtır ve onları kendisiyle özdeş kılar. Yazarın bir süre Rumların elinde esir kalması hikâyelerinde yer yer buruk bir acı ve umutsuzluğun görülmesine sebep olur. Özellikle "Bomba" ve "Beyaz Lale" hikâyeleri savaş ortamının oluşturduğu olumsuz ve umutsuz ruh hallerinin betimlenmesi açısından dikkati çeker. "Bomba" (Ömer Seyfettin, 2007: 1; s. 199 - 218) hikâyesinde Bulgar bir ailenin başından geçen trajik durum anlatılır. Yazar hikâyeye kötümserlik ve trajedi kokan bir tasvirler başlar: "Duvarları ve tavanı uzun bir kışın işleriyle kararmış bir yer odasında mahpus kalmış gibi duran bodur ve çirkin ocak, içindeki odunları sanki hiddetle yakıyor, bir an evvel yutmaya çalışıyordu" (Ömer Seyfettin, 2007: 1; s. 199). Bu betimleme, okuyucuya hikâyede yaşanacak trajik olaya dair açık ipuçları sunar. Cümlede yer alan "kış", "kararmış", "mahpus", "bodur" ve "çirkin" gibi sözcükler, olumsuz çağrışımlarıyla anlatının umutsuz atmosferine önceden gönderme yapar. Hikâyede bir Bulgar köylüsü olan Boris, sosyalist ideolojiye sıkı sıkıya bağlı, sosyalist marşları dilinden düşürmeyen, evli ve eşi Magda'dan çocuk bekleyen yirmi beş yaşında bir gençtir. Boris, eşi ve babası Estoyan ile

birlikte yaşamaktadır. Bir gece, yatmadan önce eşine sosyalist idealin asla gerçekleşmeyeceğini düşündüğünü, buna rağmen sosyalizme duyduğu bağlılığın sürdüğünü ifade eder. Benzer şekilde sosyalist görüşe sahip olan Magda da aynı kanaattedir; ancak bu sırada içini bir sıkıntının kapladığını dile getirir. Bunun üzerine Boris, yaklaşık iki ay önce kapısında İhtilal Komitesi tarafından bırakılmış bir mektup bulduğunu açıklar. Mektupta “Vaktiyle dağlardan neşretmek istediğin sosyalistliği burada öğretmeye başladın. Hainsin! Vatanımızın düşmanısın! Bil ki o hain kafanı baltayla vücudundan koparacak, sana uyanların seni sevenlerin eline vereceğiz” (Ömer Seyfettin, 2007: 1; s. 203) şeklinde bir ifade yer almaktadır. Bu tehdit üzerine Boris, iki aydır Amerika’ya kaçış hazırlığı yaptığını ve ertesi gün yola çıkacaklarını söyler. Bu konuşma esnasında dışarıdan gelen köpek havlamaları Magda’yı tedirgin eder; yaklaşan tehlikeyi sezgisel olarak hisseder. Kısa süre sonra kapı çalınır. Komşu kız Melina, silahlı komitacıların Baba Estoyan’ı görmek istediklerini, gelmediği takdirde eve girerek herkesi öldüreceklerini bildirir. Boris, babasının yerine kendisinin gitmesinin daha uygun olacağını düşünerek evden ayrılır. Magda korku içinde beklemeye başlar. Yeniden köpek havlamaları duyulur. Baba Estoyan kim olduklarını sorunca, komitacılar kendilerini tanıtarak konuşmak istediklerini ifade ederler. Komitacılar, kaçış amacıyla satılan mallardan elde edilen parayı talep eder. Bomba ile tehdit edilen Estoyan, parayı vermek zorunda kalır. Bununla yetinmeyen komitacılar, Magda’yı zorla dans etmeye zorlayarak onu taciz ederler. Sabah saatlerine doğru bomba Magda’ya bırakılarak evden ayrılırlar. Magda, bombanın zaman ayarlı olabileceğini düşünerek fitilini kontrol etmek ister ancak karşısında eşi Boris’in kesilmiş başını bulur.

Hikâyede vahşetle iç içe yaşanan trajik durum çok keskin bir gözlem gücüyle verilmiştir. “Boris’in iri, güçlü, dayanıklı görüntüsüne rağmen kesilen başı” (Zambak, 2021, s. 92) umutsuzluk duygusunu besler. Aslında yazarın hayatını çalkantılarla, savaşlarla iç içe olan Balkanlarda geçirmesi ve bir süre esaret hayatı yaşaması da bunda etkilidir. “Özellikle toplumsal huzursuzlukların arttığı dönemlerde yaşanan güvensizlik ortamlarında sıklıkla sözü edilmeye başlanan bir yaşam tarzı, bir ruhsal durum” (Teber, 2009, s. 9) olan umutsuzluk ve kötümserlik bu hikâyede Magda’nın kişiliğinde kendini gösterir. Ölümle tehdit edilen Boris’in babasına bütün mal varlıklarını sattırarak gizlice göç etme planı yapması onun bulunduğu coğrafyada yaşama umudunu kaybettiğini gösterir (Zambak, 2021, s. 87). Hikâyedeki kahramanlardan Magda sürekli korku, hüznün ve endişe dolu bir ruh hali içindedir. Boris ile konuşurken sürekli kötümser bir kişilik sergileyen Magda, “Yine insanlar fenalar elinde esir olacak ... korkuyorum Boris, bak köpekler havlıyor” (Ömer Seyfettin, 2007: 1; s. 201, 205) der. Magda’nın bu kötümser ruh hali aynı zamanda yazarın yaşamında yaşadığı trajik olayların bir yansıması olarak düşünülebilir. Bu hikâyeye savaş ve çatışma kültürünün insanın bilinçaltına nasıl yansıdığını gösteren önemli bir örnektir. Yazar muhtemelen savaş ortamında duyduğu bir olaydan esinlenerek bu hikâyeyi kurgular. Hikâyede trajik olan Boris’in kesik başının bomba diye eşine verilmesidir. Bu kesik baş, Magda’nın ruhunda bomba kadar büyük bir patlamaya sebep olur. Aslında bomba Magda’nın yaşadığı ruhsal patlamanın sembolik karşılığıdır. Bütün bu trajik olayları yaşayan Magda bu aşamadan sonra hayat karşısında umutsuz ve kötümser bir kişiliğe bürünür.

“Beyaz Lale”de (Ömer Seyfettin, 2007: 2; s. 9 - 40) bozguna uğrayan Osmanlı askerleri perişan bir şekilde geri çekilirler. Bulgarlar yoğun çatışmalar sonunda Serz’i ele geçirirler. Bulgar komutan Radko, idealist, Büyük Makedonya hayalini kuran bir Bulgar milliyetçisidir. Çocukları ve kadınları öldürtür, diri diri fırında yaktırır. Araştırmaları sonucu kentin en güzel

kızı olduğunu öğrendiği “Beyaz Lale” adlı Türk kızına zorla sahip olmaya çalışır. “Beyaz Lale” direnir ve namusunu korumak için kendisini pencereden aşağı atarak ölür. Radko vahşiliğini sapıklığını devam ettirir. “Beyaz Lale”nin cansız bedenini içeri alıp cinsel duygularını doyurmaya çalışır. Böylece “nesneleştirilen insan unsuru hem soykırımın nesnesi hem de sadizmden nekrofilie tecavüzün nesnesi olarak anlatılır” (Özpay, 2024, s. 914). Aslında Ömer Seyfettin, “Beyaz Lale”de kişilerini, öykülerine düşünsel ve siyasal bir içerik kazandırmak, ulusal bilinci uyandırmak için bir araç olarak kullanır. Radko tipi düşmanı aşağılamak için bir araçtır. Düşünceleri, edimleri ve kişilik özellikleri önceden belirlenmiş gibidir. Yazar Radko tipi vasıtasıyla Balkanlarda ortaya çıkan milliyetçilik düşüncesini güçlendirmek ve Osmanlıcılık gibi kozmopolit düşüncelerin geçersizliğini kanıtlamak ister. Radko’nun insanlık dışı eylemleriyle okuyucuda düşmana karşı nefret uyandırmak ve ulusal bilinci canlandırıp heyecan yaratma amacını güder. Hikâyede genel olarak işgal sonrası yaşanan acıların yarattığı toplumsal umutsuzluk duygusu hâkimdir.

8. Sonuç

Ömer Seyfettin’in hikâyelerindeki umutsuzluk duygusu farklı toplumsal, kültürel ve psikolojik bağlamlarda kendisini gösterir. Çocukluk travmaları, yaşlılık, kadın-erkek ilişkilerindeki kırılmalar, Batılılaşma sürecinde yaşanan kimlik bunalımları, ekonomik çöküntüler ve savaşların birey üzerindeki yıkıcı etkileri; yazarın umutsuzluk temasını kurguladığı tematik alanlardır. Ömer Seyfettin, hem kişisel yaşamındaki içsel çelişkiler hem de tanıklık ettiği tarihsel yıkımlar dolayısıyla hikâyelerinde yer yer karamsar bir insan ve toplum tasviri ortaya koyar. Yazarın hikâyelerinde dikkat çeken bir diğer unsur ise, bazı örneklerdeki umutsuzluğa rağmen umuda kapı aralayan anların bulunmasıdır. Özellikle “Şefkat’e İman” gibi metinlerde görüldüğü üzere, beklenmedik iyilikler aracılığıyla bireyin karanlıktan aydınlığa geçişi sembolik bir biçimde betimlenir. Ancak genel olarak Ömer Seyfettin’in anlatı evreni, umut yerine daha çok kayıplar, pişmanlıklar ve çıkışsızlıklarla çevrilidir. Bu yönüyle yazar, yalnızca döneminin toplumsal buhranlarına değil, insan ruhunun evrensel sıkışmışlığına da tanıklık eden bir edebî kimlik olarak öne çıkar. Onun hikâyeleri, umutsuzluğun edebiyattaki iz düşümünü anlamak için önemli bir kaynak niteliğindedir. Balkan savaşları zamanında bölgede asker olarak görev yapan Ömer Seyfettin, yenilginin getirdiği kötümserlik ve hüznün duygularının eşlik ettiği umutsuzluk duygusunu hikâyelerine yansıtır. Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde çocukluk yaşantıları gençlik yıllarında vicdan azabına dönüşür ve hikâye kahramanlarını umutsuzluğa sürükler. İhtiyarlık, ölümü çağrıştıran yönüyle hikâye kişilerini umutsuz kılar. Ömer Seyfettin’in kadınlar ve evlilik hakkındaki önyargısı ve kadının erkek tarafından ezildiğini iddia eden feminizm düşüncesi hikâyelerdeki umutsuzluğun diğer bir sebebidir. Savaş ve bunun sonucunda yaşanan ekonomik sıkıntılar daha iyi bir gelecek kurma umudunu yitiren tiplerin hikâyelerde yer almasına sebep olur.

Beyanlar

Telif Hakkı Beyanı: CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destekleyen Kuruluşlar: Çalışmada destekleyen kuruluşlar bulunmamaktadır.

Etik Onay ve Katılımcı Onayı: Çalışma etik onay ve katılımcı onayı gerektirmemektedir.

İntihal Beyanı: Bu makale intihal programıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Veri ve Materyallerin Kullanılabilirliği: Çalışmada kullanılan veri ve materyaller makale metni ve kaynaklar içerisinde sunulmuştur.

YZ Araçlarının Kullanımı Yazar, bu makalenin oluşturulmasında Yapay Zekâ (YZ) araçlarını kullanmadığını beyan etmektedir.

Kaynakça

- Argunşah, H. (2009). *Millî edebiyat. Yeni Türk edebiyatı el kitabı* içinde (s. 183-236). Grafiker.
- Atasoy, A., & Temizkan, M. (2020). Ömer Seyfettin'in "Horoz" ve "Dünyanın Nizamı" hikâyelerini modernizm çerçevesinde okumak. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (43), 1-18. <https://doi.org/10.21497/sefad.755468>
- Banarlı, N. S. (1998). *Resimli Türk edebiyatı tarihi I-II*. Millî Eğitim.
- Cansız, S. (2020). Kısa bir ömrün uzun hikâyesi: hikâyelerinde Ömer Seyfettin. *Hars Akademik Uluslararası Hakemli Kültür Sanat Mimarlık Dergisi*, Özel Sayı, 26-64. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hars/issue/57380/796711>
- Çetişli, İ. (2011). Ömer Seyfettin'in şiir ve mensur şiirleri örneğinde "Yeni Lisan" ve / veya "Millî Edebiyat" hareketinin sonuçları, *100. Yılında Yeni Lisan Hareketi ve Millî Edebiyat Çalıştayı Bildirileri* içinde (s. 63-88). Türk Edebiyat Vakfı.
- Demir, A. (2011). Millî kimliğe doğru bilinçli bir adım: Yeni Lisan, *100. yılında Yeni Lisan Hareketi ve Millî edebiyat çalıştayı bildirileri* içinde (s. 89-96). Türk Edebiyat Vakfı.
- Dilbaz, N. & Seber, G. (1993). Umutsuzluk kavramı: depresyon ve intiharda önemi. *Kriz Dergisi*, 1(3), 134-138. https://doi.org/10.1501/Kriz_0000000044
- Duran, C. N. M. (2017). Dil ve edebiyat öğretiminde söylem: Ömer Seyfettin'in İlk Cinayet Hikâyesi örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 4(12), 582-589. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/52678/694435>
- Eliuz, Ü. (2012). Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde aydınlanma ve millî bilinç. *Turkish Studies*, Volume 7/4, Fall, 329-336. <https://doi.org/10.33206/mjss.1191444>
- Enginün, İ. (2006). *Yeni Türk edebiyatı, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*. Dergâh.
- Freud, S. (2015). *Günlük yaşamın psikopatolojisi*, (Çev. Hasan Can). Tutku.
- Gürsoy, H. B. (2024). Türkiye'de işsizlik ile geçim sıkıntısı ve ticari başarısızlık nedenli intihar ilişkisi: zaman serisi analizi. *Paradigma: İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi*, 13(1), 16-28. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/paradigmaiad/article/1364199>
- Hökekleli, H. (2008). *Ölüm, ölüm ötesi psikolojisi ve din*. Dem.
- Karabulut, R. (2017). Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde kadınlar dünyası. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 2(2). 64-90. <https://doi.org/10.32321/cutad.354303>
- Kierkegaard, S. (2010). *Ölümcül hastalık umutsuzluk*. Doğu Batı.

- Kolcu, A. İ. (2016). *Millî edebiyat 2 (nesir)*. Salkımsöğüt.
- Ömer Seyfettin (2007). *Hikâyeler 1-2-3-4*. Dergâh.
- Özben, Ş. (2008). Yaşlılarda Umutsuzluk. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23). 136-151. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deubefd/issue/25428/268277>
- Özpay, A. (2024). Bir Soykırım Hikâyesi: “Beyaz Lale”. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(3). 914-938. <https://doi.org/10.21547/jss.1446188>
- Teber, S. (2009). *Melankoli*. Say.

Extended Abstract

Ömer Seyfettin, regarded as a founding figure of modern Turkish short story writing, offers a rich thematic diversity in his works. A recurring motif in his narratives is despair, which often arises from the internal and external conflicts surrounding his characters, culminating in somber or unresolved endings. This study focuses on the pronounced manifestations of despair within select stories, analyzing key thematic sources such as childhood experiences, aging, gender and marriage, feminism, Westernization, generational conflicts, economic hardship, and war. Hope, broadly defined as an individual’s positive outlook toward life and the future, entails a persistent belief in the possibility of positive change despite adverse circumstances. Conversely, despair represents an ontological tension marked by psychological conflict, ambivalence, and inner turmoil. Seyfettin’s dual identity as both a literary figure and a military officer reflects a paradoxical psyche wherein despair and pessimism frequently surface, informed by his personal experiences and the turbulent sociopolitical environment of the late Ottoman era.

Childhood trauma plays a pivotal role in shaping personality development and psychological well-being. While positive childhood experiences foster healthy growth, adverse or traumatic events may undermine mental stability, manifesting as latent psychological disturbances. Seyfettin’s story “İlk Cinayet” (The First Murder) exemplifies this, portraying a narrator burdened by lifelong guilt originating from the childhood killing of a seagull. This incident symbolizes unresolved internal conflict and fixation on the past.

Aging, as the final phase of life, can be accompanied by either hope or despair depending on one’s earlier life experiences. Those who lead meaningful lives tend to approach old age with tranquility, whereas individuals plagued by existential voids often succumb to hopelessness. In “Tenezzüh” (Recreation), the character Juli Hala embodies despair triggered by the inevitability of death, nostalgically yearning for her past. The narrative employs the winter season metaphorically to deepen the representation of aging and psychological desolation. Similarly, “İlk Düşen Ak” (The First Fallen Snowflake) conveys parallel emotional states.

Westernization and the resultant generational conflict constitute significant sources of despair in Seyfettin’s oeuvre. In “Bahar ve Kelebekler” (Spring and the Butterflies), the dichotomy between old and new generations is rendered through symbolic contrasts such as black versus white. The young female protagonist embodies a pessimistic, Western-influenced worldview, while her grandmother retains an optimistic perspective anchored in tradition. The story “Piç” (Bastard) addresses issues of alienation and identity crises induced by Western cultural infiltration, illustrating the estrangement from Turkish and Islamic values. The protagonist Ahmet Nihat, born to a French doctor and embracing a French identity, exemplifies this cultural displacement.

Gender and marriage in Seyfettin’s narratives frequently intersect with themes of disillusionment and despair. Stories like “Bir Çirkin Hakikat” (An Ugly Truth), “Erkek Mektubu” (Man’s Letter), and “Bir Temiz Havlu Uğruna” (For a Clean Towel) critically depict pessimistic attitudes toward women and matrimonial life. “Bir Çirkin Hakikat” reveals a narrator’s profound skepticism and emotional scars rooted in failed relationships and the author’s own troubled marriage. In “Erkek Mektubu”, the narrator’s unfulfilled expectations of marital happiness lead to existential despair, with superficial relational bonds exacerbating this malaise. The comedic tone of “Bir Temiz Havlu Uğruna” satirizes arranged marriage customs, emphasizing their social and personal limitations.

Seyfettin's treatment of feminism is ambivalent and often critical, as seen in "Horoz" (Rooster) and "Dünyanın Nizamı" (The Order of the World). Horoz uses animal symbolism to critique male dominance, with a young girl rebelling against patriarchal oppression represented by a rooster. This resistance stems from localized observations and emotional responses, resulting in a complex portrayal of gender dynamics. The sequel, "Dünyanın Nizamı", nuances this view by revealing the rooster's role in maintaining social order through a dream sequence.

Economic hardship during the late Ottoman period also informs the theme of despair in Seyfettin's works. In "Ay Sonunda" (At the End of the Month), the narrator experiences isolation, existential void, and economic struggle, culminating in psychological collapse and social withdrawal. The narrative conveys a pervasive sense of meaninglessness and darkness. Conversely, "Şefkat'e İman" (Faith in Compassion) depicts a narrator on the brink of suicide due to poverty, who finds renewed hope through unexpected acts of kindness by a group of thieves. This transition from despair to optimism highlights the potential for human solidarity amidst adversity.

Finally, the impact of war and occupation permeates Seyfettin's stories, amplifying themes of collective and individual despair. His nationalist and military background, coupled with experiences of defeat and captivity, imbues his narratives with melancholy and pessimism. "Bomba" ("Bomb") dramatizes the terror inflicted by Bulgarian insurgents, culminating in a tragic misunderstanding that symbolizes the psychological devastation of conflict. "Beyaz Lale" (White Tulip) portrays resistance and sacrifice in the face of enemy brutality, with the titular character's suicide serving as a poignant act of defiance and a call for national solidarity. The depiction of the antagonist Radko reinforces the demonization of the enemy, evoking collective rage and sorrow.